



METODICKÁ PŘÍRUČKA MEZIGENERAČNÍCH SETKÁVÁNÍ DĚTÍ V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI A JEJICH PRARODIČŮ



1. VÝCHODISKO

Děti vyrůstající v náhradní rodinné péči mají stejné potřeby, požadavky a práva – na lásku, bezpečí, výchovu a vzdělání a zejména na „naději“, na které závisí jejich další vývoj. V jejich případě má tato „naděje“ jméno „Nová rodina“, a to nejen v zastoupení nových rodičů, ale celé rodiny širší, zejména pak prarodičů, nových babiček a dědečků. Na všech výše zmíněných závisí úspěšné začlenění dítěte do nové rodiny, navázání vzájemných pevných vazeb a další harmonický vývoj dítěte.

Z dlouhodobé praxe naší organizace vyplývá, že senioři, nové babičky a noví dědečkové, jsou v rodinné konstelaci náhradní rodiny často opomíjenou skupinou. Svým dětem a novým vnoučatům chtějí být v této nové životní etapě oporou, avšak změna rodinných poměrů v nich v mnoha případech vyvolává pocity nejistoty a se svými obavami a otázkami se nemají na koho obracet.

Proces sblížení, zvykání si a přijetí je náročný a dlouhodobý. Novým náhradním rodičům z řad dlouhodobých pěstounů jsou k dispozici služby tzv. doprovázení. U osvojitelských rodin doprovázení není standardizovanou službou, přesto jsou organizace, které osvojitelům a přijatým dětem vzdělávací a sdílecí služby nabízejí. Nabídka obdobných podpůrných a současně průběžných služeb pro prarodiče je však v současnosti minimální.

Z tohoto důvodu jsme se rozhodli služby organizace pro tuto skupinu rozšířit a současně je propojit s aktivitami, které dlouhodobě poskytujeme dětem vyrůstajícím v nových rodinách v rámci podpůrného a socializačního programu.

Hlavním záměrem bylo navázat a prohloubit mezigenerační kontakty v rámci širší náhradní rodiny.

Ze získané zkušenosti víme, že projekt Mezigeneračních setkávání je možné uzpůsobovat i dle aktuální epidemiologické situace, aby nebylo ohroženo zdraví seniorů. Konkrétní inspirace viz. Kapitola III.

Pilotní program probíhal v naší organizaci díky laskavé podpoře Nadace Kooperativa v první polovině roku 2022.

Na základě získané praxe jsme vytvořili Metodickou příručku mezigeneračních setkávání dětí v náhradní rodinné péči a jejich prarodičů, která může být inspirací pro další organizace, které se rozhodnou rozšířit své služby.

Děkujeme Nadaci J&T za poskytnutí finančního příspěvku při realizaci této příručky.

2. CÍLOVÁ SKUPINA

- Prarodiče dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči.
- Děti vyrůstající v náhradních rodinách, které se účastní podpurných socializačních programů organizace.
- Náhradní rodiče.

S nabídkou programu se nám osvědčilo oslovit cílovou skupinu jednak v rámci osobních konzultací, kde jim byl záměr podrobně představen, dále pak prostřednictvím zveřejnění nabídky programu na sociálních sítích a webových stránkách organizace. S nabídkou programu je dále vhodné oslovit krajský úřad v místě, kde se program realizuje.

3. TYPY NABÍZENÝCH SLUŽEB

Program mezigeneračních setkávání je složen ze 4 hlavních aktivit. Účastníci se mohou zapojit do celého programu nebo si vybrat pouze konkrétní činnost, která je osloví.

Aktivity programu:

I. Mezigenerační, tematicky zaměřená setkání prarodičů a dětí z náhradních rodin

Tematicky zaměřená setkání dětí a prarodičů probíhají v rámci společných setkání. Pokud nabízí organizace pro děti samostatný program, je vhodné mezigenerační setkání realizovat jako jeho součást. Pokud ne, může se organizace volně inspirovat jednotlivými tématy a setkání uskutečnit jako samostatné akce.

Program je důležité připravit tak, aby v co největší míře docházelo k interakci mezi oběma skupinami, vzájemné pomoci a solidaritě.

Díky kontaktu s dětmi získají prarodiče důležitý pocit aktivní sociální role, stanou se vypravěči svých životních příběhů a nositeli rodinné tradice.

TEMATICKÁ SETKÁNÍ PROGRAMU:

Když jsme byli malí jako vy

Prarodiče vyprávějí vzpomínky ze svého dětství a dospívání. V návaznosti na toto vyprávění pak v rodinných skupinách malují hedvábný obraz Dětství. Následně je vhodné tyto obrazy prezentovat i široké veřejnosti. Ať již pouze na sociálních sítích organizace, tak ale například i u příležitosti Dne otevřených dveří apod., kdy se z obrazů připraví malá výstavka.

Pokud epidemiologická situace neumožňuje skupinová setkání, je možné tuto aktivitu přenést přímo do rodin. V takovém případě jsou děti předem instruovány s technikou malby na hedvábí, kterou následně učí své prarodiče. V takovém případě je pouze potřeba zapůjčit potřebný materiál do jednotlivých rodin.

Dobroty dříve a nyní

Děti s prarodiči si společně povídají o tom, co chutná dětem nyní a co chutnalo jejich prarodičům v době jejich dětství.

Pokud to technické zázemí organizace umožňuje, je vhodné, aby si skupina některý z receptů vybrala a společně jej připravila. Jako ideální se nabízí například pečení a zdobení perníčků či jiného cukroví.

V případě nepříznivé epidemiologické situace účastníci programu společně vaří a pečou ve svých domácnostech a celý proces fotodokumentují.

Jednotlivé recepty pak děti společně s prarodiči zapíší, přidají vlastní ilustraci nebo fotografie. Následně z tohoto materiálu vznikne kuchařka „Dobroty dříve a nyní“, kterou všichni zapojení obdrží vytištěnou, vhodné je umístit ji i na stránky a sociální sítě organizace jako inspiraci pro další rodiny.

Zvuky času

Jaké písničky zpívali prarodiče v době jejich dětství? Jaké zpívají děti nyní? Jsou mezi nimi některé, které přetrvaly dodnes?

Na základě společného vyprávění proběhne hudební dílna, při které budou mít účastníci příležitost si zazpívat či zahrát na hudební nástroje. A to nejen klasické lidové písničky, ale i písničky současných interpretů různých hudebních žánrů, které mohou být pro starší generaci vůbec prvním setkáním se současnou hudbou, která děti oslovuje.

Naší organizaci se velmi osvědčila spolupráce se zkušeným hudebníkem, který již po dvě desetiletí velmi citlivě a intuitivně vede bubenická setkání.

Vhodné je zaznamenat hudební setkání na diktafon a ze vzniklé nahrávky následně nechat vytvořit klasické CD včetně obalu, které rodinám zůstanou jako připomínka společně strávených chvil.

II. Arteterapeutické dílny pro děti, rodiče a prarodiče

Jednodenní setkání jsou zaměřena na aktuální potřeby a přání účastníků související s rolí prarodičů dětí přijatých do náhradní rodinné péče. S využitím neverbálních technik přispívá terapeut k hlubšímu pochopení životního příběhu celé rodiny a tím i posílení jejich vzájemných vztahů. Setkání je vhodné realizovat současně pro jednu až tři rodiny.

III. Vzdělávací podvečerní besedy

Cílem besed je poskytnout prarodičům informace související s problematikou náhradní rodinné péče obecně a zejména pak informace, které reflektují důležitost a potřebnost vzájemné vazby přijatých dětí a nových prarodičů. Vzhledem k věku prarodičů doporučujeme tato setkání realizovat pouze prezenčně, nabídka online setkání seniory neoslovila.

IV. Noviny „Vrásky z lásky“ (viz. příloha)

Tvorba novin poskytuje dětem a jejich prarodičům příležitost aktivně trávit společný čas při rozhovorech o dětství a dospívání starší generace. Děti si připraví pro prarodiče soubor otázek (jaké bylo jejich dětství, s čím si rádi hráli, jaké bylo jejich oblíbené jídlo, zda jezdili na prázdniny, jak to vypadalo ve škole, jaké měli kamarády apod.). Následně se rozhovory sesbírají a vytvoří se z nich noviny, které budou všem zúčastněným vytištěny, ostatní budou mít příležitost si je prohlédnout na webových stránkách a sociálních sítích organizace. Ukázka Novin je přílohou této metodické příručky.

4. PERSONÁLNÍ POŽADAVKY

I. Mezigenerační, tematicky zaměřená setkání prarodičů a dětí z náhradních rodin

Pracovní tým je potřeba vytvořit tak, aby plně umožňoval individuální doprovázení dětí a prarodičů při setkáních a zajišťoval možnost odborné podpory a vedení setkání. Deseti až patnáctičlenné skupině by se v průběhu setkání měl věnovat koordinátor programu, který program připravuje, vede a současně zajišťuje součinnost celého pracovního týmu.

Dále doporučujeme, aby dětem a prarodičům byli po celou dobu setkání k dispozici dva až tři proškolení praktikanti či dobrovolníci organizace, kteří se aktivně účastní programu a poskytují účastníkům individuální pomoc a podporu v rámci jednotlivých aktivit. Jako součást pracovního týmu je také vhodné mít supervizora, který po skončení setkání zprostředkuje pracovnímu týmu supervizi. V případě setkání Zvuky času je potřebné zajistit zkušeného facilitátora, hudebníka, který setkání povede.

II. Arteterapeutické dílny pro děti, rodiče a prarodiče

Vedení arteterapeutických dílen je třeba zajistit v součinnosti se zkušeným arteterapeutem, ideálně takovým, který má zkušenost s náhradní rodinnou péčí.

III. Vzdělávací podvečerní besedy

Na tato setkání je vhodné přizvat odborníky z řad terapeutů nebo sociálních pracovníků, kteří se problematice náhradní rodinné péče dlouhodobě věnují.

Dále je potřeba účast pracovníka organizace, který bude setkání zajišťovat organizačně.

IV. Noviny „Vrásky z lásky“

Na přípravě podkladů se podílí koordinátor programu, který společně s dětmi vymýšlí obsahovou stránku novin. Následně s dětmi individuálně konzultuje jednotlivé články či pomáhá s jejich přepisem.

Hotové podklady jsou následně předány grafikovi, který jednotlivé články převede do podoby pro tisk.

Tuto aktivitu je možné realizovat i online, neboť děti jsou na tento způsob komunikace již zvyklé a nečiní jim problémy.

5. TECHNICKÉ A MATERIÁLNÍ POŽADAVKY

Pro realizaci jednotlivých programů doporučujeme zajistit následující:

Tematické setkání:

Když jsme byli malí jako vy: barvy na hedvábí, hedvábné rámy s již napnutým hedvábím, štětce, tužky, papíry.

Dobroty dříve a nyní: vybavení na vaření nebo pečení, pokud to možnosti organizace dovolují, pokud ne, postačí výtvarné potřeby a papíry. Copy centrum pro tisk kuchařky.

Zvuky času: diktafon (na telefonu), firma pro kopírování a tisk CD.

Noviny „Vrásky z lásky“: copy centrum pro tisk novin.

Arteterapeutické dílny pro děti, rodiče a prarodiče: velké čtvrtky, fixy, pastelky, lepidla, výstřižky z novin – dle potřeb arteterapeuta.

6. ZÁVĚR

Jsme přesvědčeni, že projekt Mezigeneračních setkávání přispívá ke zkvalitnění soužití a vzájemné toleranci, respektu a empatii v zapojených rodinách.

Ze získané praxe víme, že děti a senioři v náhradních rodinách si mohou v rámci společných tvůrčích aktivit mnohé předat. Při společné činnosti získají obě skupiny příležitost blíže se poznat a sdílet společné zážitky, které následně vedou k posílení, upevnění a rozvoji vzájemných vazeb v rodině.

Vzdělávací besedy považujeme pro prarodiče také za velmi opodstatněné. Ze zpětných vazeb je zřejmé, že účastníci ocenili zejména praktické rady a doporučení pro navázání a zlepšení komunikace se svými přijatými vnoučaty.

Současně je jim při besedách poskytnut bezpečný prostor pro vyjádření obav týkajících se soužití s přijatými dětmi, které jinde nemohou sdělovat. Zde se nabízí příležitost pro další individuální sociální práci s rodinou.

Velmi kladně jsou hodnocena i arteterapeutická setkání celé rodiny. Prostřednictvím různých výtvarných technik získá široká rodina příležitost vzájemného sblížení a ujištění, že všichni členové mají ve svých rodinách své nezastupitelné místo.

Jsme velice rádi, že se tento pilotní projekt osvědčil a přinesl mnoho zajímavých a radostných zážitků a setkání dětí a prarodičů. Vidíme v něm další drobný, avšak důležitý prvek v mozaice podpory vývoje a šťastného života dětí, které vyrůstají v nových rodinách.

Přáli bychom si, aby se stal inspirací dalším kolegům a organizacím, které chtějí dále rozvíjet své služby v této oblasti.

Záleží pouze na vás, jak si tento návod přizpůsobíte, změníte či obohatíte. Pokud budete mít zájem, rádi vám v tom pomůžeme.

7. DOPORUČENÁ LITERATURA

JANEČKOVÁ, Hana; VACKOVÁ, Marie. Reminiscence: využití vzpomínek při práci se seniory. Praha: Portál, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7367-581-3.

JANEČKOVÁ, Hana a kol. Úloha vzpomínek při práci se seniory a možnosti jejich terapeutického využití [online]. [cit. 2011-03-08]. Dostupné z: <http://www.rezidencnipece.cz/archiv/casopis/0801.pdf>.

ROHÁČEK, Marek, ed. Zvykáme si jeden na druhého, aneb, Nová náhradní rodina v procesu adaptace. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-12-8.

SCHOOLER, Jayne E. a Jiří KOVAŘÍK. Adopce: vztah založený na slibu : užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda; BOLOMSKÁ, Barbora. Reminiscenční terapie. Praha: Galén, 2011. 112 s. ISBN 978-80-7262-711-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

Příloha:

Noviny „Vrásky z lásky“ (Středisko náhradní rodinné péče; rok 2022)

Autorka textu: Jana Grohová

KONTAKT

Středisko náhradní rodinné péče, spolek
Jelení 91/7a, 118 00 Praha 1
info@nahradnirodina.cz
www.nahradnirodina.cz
tel.: +420 725 756 505